

פֶּרֶק א

(א) וַיְהִי בִימֵי אַחְשָׁרוּשׁ הוּא אַחְשָׁרוּשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהַדּוֹ וְעַד כּוֹשׁ שִׁבְעַ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה:

מלכות אחשורוש דומה למלכות נבוכדנצר

(מגילה יא, א) וַיְהִי בִימֵי אַחְשָׁרוּשׁ, אָמַר רַבִּי לִוִּי: אָחִיו שֶׁל רֹאשׁ, וּבֶן גִּילּוֹ שֶׁל רֹאשׁ¹. אָחִיו שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר הִרְשָׁע שֶׁנִּקְרָא רֹאשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ב, לח) אַנְתָּ² הוּא רֹאשָׁה דִּי דְהֶבְא. וּבֶן גִּילּוֹ שֶׁל רֹאשׁ, נְבוּכַדְנֶצַּר הִרְגַּ וְהוּא בִקֵּשׁ לְהַחְרִיב, וְכֵן הוּא אֹמֵר (עזרא ד, ו): וּבְמַלְכוּת אַחְשָׁרוּשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שְׁטֵנָה. וּשְׂמוּאֵל אָמַר: שֶׁהִשְׁחֵרוּ פְּנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּימֵיו כְּשׁוּלֵי קְדָרָה. וְרַבִּי חֲנִינָא³ אָמַר: שְׁכַל אֲשֶׁר מְזַכֵּירוֹ אֹמֵר אַח⁴ לְרֹאשׁוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: שֶׁהַכֹּל נַעֲשׂוּ בִימֵיו רְשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר י, א): וַיִּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרוּשׁ מִסַּעַל הָאָרֶץ. פְּרוּשׁ זֶה, מָה שֶׁאָמַר אָחִיו שֶׁל רֹאשׁ, רְצָה לֹמַר, כִּי נְבוּכַדְנֶצַּר וְאַחְשָׁרוּשׁ הֵם שְׁוִים וְדוּמִים בְּכַח מְמַשְׁלֵתָן. וְאֹמֵר אֲנִי שֵׁישׁ רֹאשָׁה לְזֶה מְסַפֵּר דְנִיָּאל, אֲצַל חֵיהָ שְׁנִיָּה אָמַר (דניאל ז, ה): וְאָרוּ חֵיוָא אַחְרֵי תְנִינָא, וּבְשִׁלִּישֵׁי לַא אָמַר תְּלַתֵּי, שְׁמוּרָה כִּי הַשְׁנִיָּה הִיא דוּמָה לְרֹאשׁוֹנָה, וּלְפִיכָךְ אָמַר תְּנִינָא. וּמְפָרֵשׁ רַבִּי לִוִּי כִּי שֵׁם אַחְשָׁרוּשׁ מוֹרָה עַל עַקֵּר מַלְכוּתוֹ שֶׁל אַחְשָׁרוּשׁ, שֶׁהִיא מַלְכוּתוֹ בְּמֵאֲזֵנִים, שֶׁקוֹל נִגְדַּ מַלְכוּת נְבוּכַדְנֶצַּר הִרְשָׁע, וּלְפִיכָךְ קָרָא אוֹתָם אַחִים. וְעַל נְבוּכַדְנֶצַּר אָמַר (שם ב, לח): אַנְתָּ הוּא רֹאשָׁה דִּי דְהֶבְא. וְכֵן מַלְכוּת פֶּרַס נְדָמָה לְכֶסֶף⁵, וְכֶסֶף

קול חי

ויהי בימי אחשורוש, אמר רבי לוי: אחיו של ראש, ובן גילו של ראש. אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש, שנאמר: אתה הוא ראש של זהב. ובן גילו של ראש, נבוכדנצר הרג, והוא רצה להרוג, נבוכדנצר החריב, והוא רצה להחריב, שנאמר: ובמלכות אחשורוש, בתחילת מלכותו, כתבו שטנה. ושמואל אמר: שהושחרו פניהם של ישראל כשולי הקדרה. רבי חנינא אמר: שכל המזכירו אומר אח לראשו. רבי יוחנן אמר: שכולם נעשים רשים בימיו, שנאמר: וישם המלך מס על הארץ.

ביאור הדברים, מה שאמר אחיו של ראש, רצה לומר שנבוכדנצר ואחשורוש שווים ודומים בכוח ממשלתם. ואני אומר שיש לזה ראיה בתיאור החיות בספר דניאל, שבחיה השניה נאמר, והנה חיה אחרת שניה, ובתיאור החיה השלישית לא נאמר שהיא שלישית, בא ללמד בזה ששתי החיות הראשונות דומות, ולכן אמר על החיה השניה שהיא שניה. ומפרש רבי לוי ששם אחשורוש מלמד על עיקרה של מלכות אחשורוש, שהיתה שקולה למלכות נבוכדנצר הרשע, ולכן נקראו אחים.

1. רש"י שם: "אחיו של ראש – כלומר: דומה לו. בן גילו – בן מזלו, שניהן דעת אחת היה להן".

2. בכתוב כתיב: אתה וכן הוא בדפוס ב"ב, בד"ר כמו הקריא: אנת.

3. על פי גרסת העין יעקב. בגמרא שלפנינו אלו דברי רבי יוחנן, ומה שמובא להלן בשם רבי יוחנן אלו דברי רבי חנינא.

4. רש"י שם: "אח – או".

5. דניאל ב, לב: "חדוהי ודרעוהי די כסף מעוהי וירכתה די נחש" (תרגום: חזוהו וזרועותיו של כסף, מעיו וירכותיו של נחש).

וְזָהָב הֵם אֲחִים יַחַד בְּכָל מְקוֹם. וְזֶה רְאִיָּה כִּי הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ, שֶׁהָיָה מַמְלִכֵי פָּרַס, דּוֹמָה לְנְבוּכַדְנֶצַּר, וְלִפְיֶכֶךְ אָמְרוּ עָלָיו שֶׁהוּא אָחִיו שֶׁל רֹאשׁ. וְהֵם מִתְנַגְּדִים אֶל יִשְׂרָאֵל, וְדָבָר זֶה יְדוּעַ כִּי נְבוּכַדְנֶצַּר וְאַחְשׁוּרוֹשׁ מִתְנַגְּדִים לְקִדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל⁶, לְכֶךְ זֶה הַחֲרִיב וְזֶה הָיָה מִבְּקִשׁ לְהַחְרִיב.

ארבע דעות על שמו של אחשורוש, דבר המורה על מהות מלכותו

וַיֵּשׁ כָּאֵן אַרְבַּעַת חֲכָמִים, שֶׁכָּל אֶחָד דָּרַשׁ שְׁמוֹ שֶׁל אַחְשׁוּרוֹשׁ, וְהַכֹּל מִסְכִּימִים כִּי שְׁמוֹ מוֹרָה שֶׁהוּא הָיָה יוֹצֵא מִן הַסֵּדֶר הָרְאוּי לְמֶלֶךְ. כְּמוֹ הַשֵּׁם שֶׁהוּא לְצַדִּיקִים, אֲשֶׁר מוֹרָה הַשֵּׁם עַל הַפְּלָגָתָם⁷ בְּמַעֲלָה, וְאַצֵּל הָרָשָׁע יוֹרָה הַשֵּׁם עַל שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַסֵּדֶר הָרְאוּי, וְהַשֵּׁם בָּא עַל הַמְהוּת, וּפְלִיגֵי מֵהוּא הַמְהוּת שֶׁל אַחְשׁוּרוֹשׁ.

לְדַעַת רַב הַשֵּׁם מוֹרָה עַל גְּדֹל מְלָכוּתוֹ, וְלְכֶךְ דָּרַשׁ אַחְשׁוּרוֹשׁ אָחִיו שֶׁל רֹאשׁ. וְשְׁמוֹ אֶל סִבָּר כִּי עָקַר הַשֵּׁם שֶׁל אַחְשׁוּרוֹשׁ הוּא מוֹרָה עַל מֵה שֶׁכָּתוּב בְּמַגְלָה הַזֹּאת, כִּי אֵין סִפְק כִּי מֵה שֶׁכָּתוּב בְּמַגְלָה הַזֹּאת הוּא דָּבָר גְּדוֹל מְאֹד, וְרְאוּי לְבֹא הַשֵּׁם עַל זֶה. וְלְכֶךְ אָמַר, שֶׁהַשְּׁחַר פְּנִיָּהם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּצוּם וּבְתַעֲנִית, וְזֶהוּ עָקַר הַמַּגְלָה, שֶׁהִזְכֵּר בָּהּ גְּדֹל הַצָּרָה שֶׁהָיָה⁸ לְיִשְׂרָאֵל. וְרַבֵּי חֲנִינָא סִבָּר כִּי הַשֵּׁם רְאוּי שִׁיְהִי מוֹרָה אִם הוּא צַדִּיק אִם הוּא רָשָׁע, וְעַל דָּבָר זֶה רְאוּי שִׁיבֹא הַשֵּׁם. וְלְכֶךְ דָּרַשׁ שְׁנַקְרָא אַחְשׁוּרוֹשׁ, שֶׁהַכֹּל אוֹמְרִים אַח לְרֹאשׁוֹ, שֶׁהָיָה רָשָׁע גְּמוּר. וְרַבֵּי יוֹחָנָן סִבָּר כִּי עָקַר הַשֵּׁם הוּא בָּא עַל הַנְּהַגַת מְלָכוּתוֹ, שֶׁהָיָה נוֹהֵג עִם בְּנֵי אָדָם, וְעַל זֶה אָמַר כִּי הַנְּהַגַת מְלָכוּתוֹ שֶׁהַכֹּל הָיוּ נַעֲשִׂים רְשִׁים בְּיָמָיו, לְפִי שֶׁהָיָה מְטִיל מְסִים עֲלֵיהֶם, כְּדָכְתִּיב (אסתר

קול חי

על נבוכדנצר נאמר: אתה הוא ראש של זהב, ומלכות פרס נדמתה לכסף, וכסף וזהב הם יחד בכל מקום, וזו הראיה שהמלך אחשורוש, שהיה ממלכי פרס, דומה לנבוכדנצר, ולכן אמרו עליו שהוא אחיו של ראש. ושניהם מתנגדים לישראל, וזה דבר ידוע שנבוכדנצר ואחשורוש מתנגדים לקדושת ישראל, לכן זה החריב וזה רצה להחריב.

בגמרא זו ארבעה חכמים דרשו את שמו של אחשורוש. כל החכמים האלו מסכימים ששמו מלמד שהוא יצא מהדרך הראויה למלך, כי כמו ששם של הצדיקים מורה על גודל מעלתם, כך שם של הרשעים מלמד על התנהגותם היוצאת מהדרך הראויה. השם מלמד על המהות, ונחלקו חכמים אלו מהי מהותו של אחשורוש.

לדעת רב, שמו מלמד על עוצמת מלכותו, ולכן דרש אחשורוש – אחיו של ראש. שמואל סובר, כי שמו מלמד על עיקרה של המגילה, כי אין ספק שנכתבו במגילה זו דברים גדולים מאד, וראוי ששמו של המלך ילמד על דברים אלו. לכן אמר שהושחרו פניהם של ישראל בצום ובתענית. שזה עיקר המגילה, שהזכרו בה הצרות הגדולות שהיו לישראל. רבי חנינא סבר שהשם צריך להורות על מהותו של אחשורוש, האם הוא צדיק או רשע, ולכן דרש את השם אחשורוש, שכולם אומרים אח לראשי, מפני שהיה רשע גמור. רבי יוחנן סבר שהשם צריך להורות על הנהגת המלכות, כיצד היה מתנהג עם בני האדם, ועל זה דרש שהיו כולם נעשים רשעים בימיו, מפני

6. ביטוי לדבר זה, שנבוכדנצר החריב את המקדש, ואף שעשה כן מחמת שמרדו בו, אם לא היתה לו התנגדות לקדושת ישראל, לא היה החורבן נעשה על ידו. וגם אחשורוש ביטל בנין בית המקדש, כמו שיתבאר בסמוך.

7. ע"פ ד"ר, בדפוס ב"ב: הפלגת.

8. ע"פ ד"ר, בדפוס ב"ב: שהיא.

י, א): וַיֵּשֶׁם מִסַּע עַל הָאָרֶץ, וְלִכְךָ הַכֹּל נַעֲשׂוּ רְשִׁים בְּיָמָיו. וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב רַב סַעֲדִיָּה גָּאוֹן בְּסֵפֶר דְּנִיָּאל, עַל הַחִיָּה שֶׁרָאָה דְּנִיָּאל, שֶׁאָמַר לָהּ (דְּנִיָּאל ז, ה): אֲכַלִּי בִשְׂרֵי סִגְיָא⁹. וְאִם כֵּן, זֶה הַשֵּׁם שֶׁנַּעֲשׂוּ הַכֹּל רְשִׁים, הוּא מֵהוּת מַלְכוּתוֹ שֶׁל אַחְשׁוּרוֹשׁ.

ארבעת החכמים הביעו את ארבעת הפנים של ההעדר

וְעוֹד תָּבִין, כִּי לְדַעַת רַב הָיָה אָחִיו שֶׁל הָרֹאשׁ הוּא נְבוּכַדְנֶצַּר. וְשִׁמוֹאֵל אָמַר שֶׁהִשְׁחִיר פְּנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּצוּם וּבַתְּעִנִּית¹⁰, וְזֶה הוּא הַעֲדָר הָאָדָם, וּבִזְהָה הָיָה מְקַלְקֵל, וְלִכְךָ נִקְרָא אַחְשׁוּרוֹשׁ. וְרַבֵּי חֲנִינָא אָמַר כִּי לֹא הָיָה רָאוּי לוֹ הַמְּצִיאוֹת כָּלֵל, וְלִכְךָ אָמְרוּ אַח לְרֹאשׁוֹ, כִּי הָרֹאשׁ הוּא עֵקֶר הַמְּצִיאוֹת, וְהַכֹּל אוֹמְרִים אַח לְרֹאשׁוֹ, שֶׁאֵין רָאוּי לוֹ הַמְּצִיאוֹת כָּלֵל. וְרַבֵּי יוֹחָנָן אָמַר, שֶׁהַכֹּל נַעֲשׂוּ רְשִׁים בְּיָמָיו, וְזֶהוּ עֲנִין רְבִיעִי, שֶׁהָיָה מְבִיא הַעֲנִיּוֹת לְבְרִיּוֹת. וּמַעֲתָה הָיָה מְקַלְקֵל בְּכָל צַד כַּאֲשֶׁר¹¹ תָּבִין¹².

בְּאֲרָנוּ לֶךְ דְּבָרֵי חֲכָמִים הָאֵלוּ, שֶׁזָּכְרוּ עֲנִין מְפֹלֵג בְּשֵׁם אַחְשׁוּרוֹשׁ, מֵה שֶׁהָיָה פְּגוּם בְּכָל צַד. וְעוֹד הַדְּבָרִים הֵם עֲמָקִים מְאֹד מֵה שֶׁבָּאוּ לְפָרֵשׁ שֵׁם אַחְשׁוּרוֹשׁ, כִּי הַשֵּׁם מוֹרָה עַל אַרְבַּעַה דְּבָרִים שֶׁהֵם כָּל הַבְּחִינּוֹת שֶׁהָיוּ בְּאַחְשׁוּרוֹשׁ, וְאֵין לְפָרֵשׁ יוֹתֵר.

בפסוק "ויהי בימי אחשורוש", לא הוזכר התואר מלך, מפני שהוא תואר כבוד, ואינו מתאים לאחשורוש ויִרְאָה לֹמַר כִּי אֵלוֹ חֲכָמִים הִכְרַחוּ לְפָרֵשׁ שֵׁם אַחְשׁוּרוֹשׁ, מִפְּנֵי שֶׁקָּשָׁה, שֶׁהָיָה לוֹ לְכַתֵּב וַיְהִי

קול חי

שהיה מטיל עליהם מיסים, כמו שנאמר: וישם המלך אחשורוש מס על הארץ, ולכן נעשו הכל רשעים בימיו. וכמו שכתב רבי סעדיה גאון בספר דניאל על החיה שראה דניאל ואמר לה איכילי בשר הרבה. אם כן שם זה שמלמד שנעשו הכל רשעים בימיו הוא מהות מלכות אחשורוש.

הסבר נוסף לארבע דעות החכמים. לדעת רב היה אחיו של הראש, הוא נבוכדנצר. שמואל אמר שהשחיר פניהם של ישראל בצום ובתענית, וזה העדר האדם, ובזה היה קילקולו ולכן נקרא אחשורוש. רבי חנינא אמר שלא היתה ראויה לו המציאות כלל, ולכך אמרו אח לראשו, כי הראש הוא עיקר המציאות. ורבי יוחנן אמר שהכל נעשים רשעים בימיו, וזה ענין נוסף שגרם עניות לבריות. בארו חכמים בזה, שהיה אחשורוש מקולקל מכל הצדדים.

בארנו לך דברי חכמים האלו, שבארו ענין גדול מאד בשם אחשורוש, מה שהיה פגום לגמרי. ועוד הדברים עמוקים במה שפירשו בשם אחשורוש, כי השם מורה על ארבעה דברים, שהם כל הבחינות שהיו באחשורוש, ואין לפרש יותר.

נראה לומר שהחכמים הללו הוכרחו לפרש את שם אחשורוש, מפני שהיה קשה להם, מדוע לא

9. סגיא – בפסוק: שגיא. בפירוש המיוחס לרס"ג שם, ז"ל: "אכולי בשר שגיא – כלומר ממון הרבה ועושר גדול, כאמור במלכות אחשורוש: בהראותו את עושר כבוד מלכותו, ועושר המן בכללו".

10. ע"פ דפוס ב"ב: ובד"ר: ובתעניתו.

11. ע"פ ד"ר, ובדפוס ב"ב: וכאשר.

12. כוונתו צ"ע, ואולי יש לפרש שקלקול אחשורוש הוא ביטול האדם לגמרי, וזו כוונתו מכל צד. לדעת רב ביטול הנפש, לדעת שמואל או ביטול השכל, שהוא עיקר האדם, או ביטול הגוף. לדעת רבי חנינא, או ביטול האדם כמו שבאר כמה פעמים כי השלם הוא ענין אחר מחלקיו. או שכוונתו לביטול הגוף, ואז לשמואל ביטול השכל. ולדעת רבי יוחנן ביטול קניני האדם. ואולי כוונתו, לדעת רב החרוב את בית המקדש, וזה העדר הקדושה. לדעת שמואל העדר ישראל שהם נקראו אדם, לדעת רבי חנינא העדר האומות, שהם רוב המציאות, ולדעת רבי יוחנן העדר המציאות שמחוץ לאדם. ועדיין צ"ע.

בימי המלך אחשורוש, ולא זכר אותו בשם מלך. ולכך דרשו כי שם אחשורוש מורה על מהותו, שהוא יוצא מן הסדר הראוי, כי כל הדברים אשר נרמזו בשם אחשורוש מורים על שנוי. ואם כן השם הזה הוא גנותו, ולכך אין להזכיר אצל זה שם מלך, שהוא שם הכבוד.

לא הוזכר המלך כי מלך דואג לעם ואחשורוש לא נהג כפי הראוי למלך ועוד, כי המעשה עצמו שעליו באה המגלה, מה שארע לישראל היה דבר שנוי, שאין ראוי למלך שיתן אמה שלמה להשמיד ולהרג, והוא דבר שאינו לפי השכל, וכמו שאמרה אסתר (אסתר ז, ד): ואלו לעבדים וגו'. על זה אמר: ויהי בימי אחשורוש, כלומר מעשה המגלה, שהיה הכל יוצא מסדר הראוי, דבר זה היה ראוי אל אחשורוש, שהוא בעצמו היה יוצא מן הסדר הראוי, כמו שמורה עליו השם. ולא שיך להזכיר מלך, אשר המלך הוא הסדר ומסדר את הכל.

אחשורוש רשע מתחילה ועד סוף, לא מעצמו עשה טובות לישראל אלא מאת ה' הוא אחשורוש (שם א, א), לפי פשוטו רצה לומר הוא אחשורוש, מפני שהיה עוד במלכי פרס ומדי מלך שנקרא אחשורוש, ולכך כתיב הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש. אבל רבותינו זכרונם לברכה (מגילה יא, א) דרשו: הוא אחשורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו. ורצה לומר, שכל מה שעשה אחשורוש טוב לאסתר ולמרדכי ולישראל, הכל מן השם יתברך שהיה גורם זה. כי הוא בעצמו היה רשע מתחלה ועד סוף. ודבר זה בא להזכיר בתחלת המגלה, להודיע כי כל הנעשה במגלה היה מן השם יתברך, כי הוא עצמו רשע מתחלתו עד סופו.

קול חי

נכתב: ויהי בימי המלך אחשורוש, והוזכר רק בשמו בלי להזכיר את היותו מלך, ולכן פירשו שאחשורוש בא ללמד על מהותו, שיצא מהדרך בה מלך צריך לנהוג. כי כל מה שנרמז בשם אחשורוש מלמד על שנוי מהראוי. אם כן שם זה בא לבאר את גנותו, לכן לא נסמך לשמו התואר מלך, שהוא תואר כבוד.

ועוד טעם שלא נכתב התואר המלך, כי המעשה עליו סובבת המגילה הוא מה שאירע לישראל בימי אחשורוש, ומכוון שלא ראוי למלך לאפשר להשמיד אומה שלמה, שהוא דבר מנוגד לשכל, כמו שאמרה אסתר: ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו וכו', לכן נאמר: ויהי בימי אחשורוש, כלומר מעשה המגילה, שהיה הכל שלא כראוי, זה דבר שמתאים לאחשורוש, כמהות שמו. ולכן לא שייך לומר המלך, כי תפקיד המלך לשמור על הסדר הראוי.

הוא אחשורוש. לפי הפשט נאמר הוא אחשורוש, כי היה במלכי פרס ומדי מלך נוסף שנקרא בשם אחשורוש, לכן נאמר: הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש. אבל חז"ל דרשו: הוא אחשורוש, הוא ברשעתו מתחילה ועד סוף. רצונם לומר שכל הטובה שעשה אחשורוש למרדכי ואסתר ולישראל, הכל נעשה מהשם יתברך. כי אחשורוש בעצמו היה רשע מתחילה ועד סוף ולכן לא עשה טוב, וכל טובה שנראה שעשה, לא באה ממנו אלא מאת ה' שגרם לו לעשותה. דבר זה נאמר בתחילת המגילה, ללמד כי כל מה שקרה במגילה היה מאת הקב"ה, כי אחשורוש היה רשע מתחילתו ועד סופו.

האות ה' מורה על הידיעה, לכן היו חמישה ידועים ברשעות וחמישה ידועים בצדקות ובמדרש (אסתר רבה פרשה א, ב): הוא אחשורוש, חמשה לרעה וחמשה לטובה. חמשה לרעה: הוא היה גבור ציד (בראשית י, ט). הוא עשו אבי אדם (שם לו, מג). הוא דתן ואבירם (במדבר כו, ט). הוא המלך אחז (דה"ב כח, כב). הוא אחשורוש (אסתר א, א). חמשה לטובה: אברם הוא אברהם (דה"א א, א) הוא משה ואהרן (שמות ו, כו). הוא אהרן ומשה (שם, כו). ודוד הוא הקטן (ש"א יז, יד). הוא יחזקיה (דה"ב לב, יב). הוא עזרא עלה מבבל (עזרא ז, ו). רבי ברכיה בשם רבנן: אית לן חד דטב מכלהון (תהלים קה, ז): הוא ה' אלקינו, בכל הארץ משפטיו, שמדת רחמיו בעולם. ופרוש זה, כי אלו היה מיחדים בעולם, הן בצדקות הן ברשעות. ולכך היו חמשה, פי הה"א הוא מורה על הידיעה, שפן נקרא ה"א הידיעה, ולכך אותם שהם מיחדים וידועים, הן ברשעות הן בצדקות, היו חמשה. ונראה פי מה שהה"א דוקא ה"א הידיעה, מפני שהשם יתברך ברא עולמו בה"א, ובה"א היה הכל נגלה ונמצא, פי כל העולם נמצא ונגלה בה"א, ולכך הה"א עושה כל דבר נגלה ונודע, והוא ה"א הידיעה. ולכך גם פן ראוי להיות אותם שהיו ידועים ונכרים ונודעים ברשעות (ובצדקות)¹³ חמשה. פי אברהם היה מיחד בצדקות, פי הוא ראשון להכיר את בוראו, וקדם זה לא הכירו הבריות את בוראם. וכן הוא משה ואהרן, משה היה מיחד, כפאשר ידוע, פי לא קם נביא כמשה¹⁴ עוד (דברים לד, י). ודוד, הוא היה מיחד שראוי אליו המלכות. הוא יחזקיה, מפני שהוא דרש את ה'¹⁵, פי הראשונים לא החזיקו בתורת

קול חי

ובמדרש, הוא אחשורוש, חמש פעמים נאמרה על אדם המילה הוא לרעה, וחמש פעמים לטובה. חמש לרעה: הוא היה גבור ציד, הוא עשו אבי אדם, הוא דתן ואבירם, הוא המלך אחז, הוא אחשורוש. חמש לטובה: אברם הוא אברהם, הוא משה ואהרן, הוא אהרן ומשה, ודוד הוא הקטן, הוא יחזקיה, הוא עזרא עלה מבבל. רבי ברכיה בשם רבנן: יש אחד שטוב מכולם: הוא ה' אלוקינו בכל הארץ משפטיו, שמדת רחמיו בעולם.

ביאור הדברים, אלו שנאמר בהם הוא הם מיוחדים בעולם, חמישה כצדיקים וחמישה כרשעים. והם דווקא חמישה, כי האות ה"א היא אות הידיעה ונקראת ה"א הידיעה, לכן אותם הידועים בצדקותם או ברשעותם היו חמישה. הטעם שהאות ה"א היא אות הידיעה, מפני שהקב"ה ברא את העולם הזה באות ה"א, והעולם הזה הוא העולם הנגלה והנודע, לכן האות ה"א היא האות שמגלה ומודיעה, והיא ה"א הידיעה. על כן אותם שהם ידועים ברשעתם חמישה, וכן הצדיקים הידועים חמישה. אברהם היה מיוחד בצדקות, שהיה הראשון להכיר בבורא, ולפניו לא הכירו בבורא. וכן היו משה ואהרן מיוחדים, משה היה מיוחד, שכידוע לא קם נביא כמשה. דוד היה מיוחד, שאליו מתייחסת המלכות. יחזקיהו היה מיוחד שהוא דרש את ה', כי המלכים שהיו לפניו

13. מסתבר למחוק את המילה "ברשעות" או לכתוב "ברשעות ובצדקות", ולא כגרסת הדפוס.

14. צ"ע מדוע אינו מתייחס לאהרן. וי"ל כי חז"ל נקטו חמישה, ואם משה ואהרן הם שנים נמצא שיש שישה. וכן הפסוק אומר "הוא משה ואהרן" ולא הם משה ואהרן. וכן דתן ואבירם ברשעים נחשבים אחד, שאם לא כן נמצא שיש שישה. וכך משמע לשון המדרש: הוא משה ואהרן, הוא אהרן ומשה.

15. סנהדרין צד, ב: "אמר רבי יצחק נפחא: חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו. בדקו מן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה".

השם, והוא ה'יה מחזיק התורה אחר שהיו מבטלים התורה והמצוות. ולכך נקרא יחזקיה, שהיה מחזיק בתורת השם. הוא עזרא, שעלה מבבל (עזרא ז, ו). אף על גב כי יחזקיה המלך היה מחזיק בתורת השם אחר שסרו מן השם יתברך, מפל מקום לא הוטריו לגמרי. אבל כאשר גלו¹⁶ בין האמות, והיה בטול לכמה מצוות, ועזרא העלה אותם לארץ ישראל עד שחזרו למקומם, להיות כמו בראשונה בארץ ישראל. ולכך אמרו זכרונם לברכה (סנהדרין כא, ב): ראוי היה עזרא שתנתן התורה על ידו, אלא שהקדימו משה רבנו עליו השלום. וכדכתיב (עזרא ז, ו): הוא עזרא עלה מבבל, וכתיב (שמות יט, ג): ומשה עלה אל האלקים, וכתיב (עזרא שם): והוא ספר מהיר בתורת משה אשר נתן ה' אלקי ישראל. ולפיכך אלו היו מיוחדים, והיו חמשה. והפך להם, שהם לרעה, כי ידיעת ההפכים אחד.

המילה "הוא" נדרשת רק ברשעים שרשעותם נאמרה במפורש

וכמו חמשה הם מיוחדים בעולם לטוב, כך חמשה הפך להם, שהם לרעה, ואף על גב שיש יותר מן אלו חמשה שפתיב אצלם לשון הוא¹⁷, מפל מקום חמשה נזכרו לרעה. כי הוא החל להיות גבור ציד לפני ה' (בראשית י, ח), הרי הוא נזכר לרעה¹⁸, וכתיב אצלו הוא, מורה שהוא מיוחד לרעה. וכן: הוא עשו אבי אדם (שם לו, ג), נזכר לרעה בכמה מקומות¹⁹, וכתיב אצלו

קול חי

לא שמרו תורת ה', והוא החזיק בתורה אחר הדורות שלפניו, שבטלו את התורה והמצוות, לכן שמו יחזקיה, שהחזיק בתורה ה'. עזרא, שעלה מבבל. המלך חזקיה החזיק בתורת ה' אחרי שישראל סרו מעבודת השם יתברך, אבל עדיין לא סרו לגמרי, וכשגלו לבין האמות התבטלו מהם כמה מצוות לגמרי, ובא עזרא והעלה אותם לארץ ישראל, ומשהגיעו לארץ ישראל חזרו למקומם להיות כמו שהיו קודם גלותם. לכן אמרו חכמים: ראוי היה עזרא שתינתן התורה על ידו, אלא שהקדימו משה רבנו עליו השלום, וכמו שנאמר: הוא עזרא אשר עלה מבבל, ונאמר: ומשה עלה אל האלוקים, ונאמר: והוא סופר מהיר בתורת משה, אשר נתן ה' אלוקי ישראל. אלו הם החמישה שהיו מיוחדים בצדקותם, וכנגדם היו חמישה לרעה, כי ההפכים הם דבר אחד.

וכמו שחמישה היו מיוחדים לטובה, כך יש חמישה שהם הפכים, שהם לרעה. ואף על פי שיש יותר מחמישה רשעים שנאמר עליהם הוא, בכל אופן חמישה אלו נזכרו לרעה. כי הוא החל להיות גבור ציד לפני ה', הרי שנזכרת רעתו, ונאמר ביחס אליו הוא, מלמד שהיה מיוחד לרעה. וכן הוא

16. ע"פ דפוס ב"ב, בד"ר: גלוי.

17. ז"ל מנות הלוי כאן: "במה שמנה ה' לרעה, האם היתה שכחה לפני כיסא תורתם? דהא כתיב: הוא היה אבי אהל ומקנה, הוא היה אבי כל תופש כנור ועוגב, וחם הוא אבי כנען, הוא אבי מואב עד היום, הוא אבי בני עמון עד היום, כי הוא אמון הרבה אשמה. הנה אלה הרשעים ששה אחרים, ויש כאלה רבים ימצאו בעת החיפוש. ואולי יש צדיקים יותר מהם."

18. עיין רש"י שכתב: "להיות גבור – להמריד כל העולם על הקדוש ברוך הוא בעצת דור הפלגה". ובאבן עזרא כתב: "לפני ד'. שהיה בונה מזבחות ומעלה אותם החיות עולה לשם, וזו דרך הפשט". וכתב על דבריו הרמב"ן: "ואין דבריו נראין, והנה הוא מצדיק רשע, כי רבותינו ידעו רשעו בקבלה".

19. בראשית רבה פרשה סג, יב: "ויבא עשו מן השדה, רבי יודן בשם רבי אייבו ורבי פנחס בשם רבי לוי ורבנן בשם רבי סימון, את מוצא אברהם חיה קע"ה שנה ויצחק ק"פ, אלא אותן ה' שנים שמנע הקדוש ברוך הוא מחייבו מפני שעבר עשו שתי עבירות, שבא עשו על נערה המאורסה, שנאמר (דברים כב, כז): כי בשדה מצאה, והוא עיף שהרג את הנפש, היך מה ד"א (ירמיהו ד, לא): כי עיפה נפשי להורגים. ר' אמר: אף גנב, היך מה דאת אמר (עובדיה א, ה): אם גנבים באו לך אם שודדי לילה. אמר הקדוש ברוך: הוא כך הבטחתי את אברהם ואמרתי לו: ואתה תבא אל אבותיך בשלום, זו היא שיבה טובה והוא רואה לבן בנו עובד עבודת כוכבים ומגלה עריות ושופך דמים! מוטב לו שיפטר בשלום".

הוא, מורה שהוא מיוחד ברשעות. וכן דתן ואבירים²⁰, וכן מלך אחז²¹, וכן אחשורוש, בכלם נזכר בכתוב מעשיהם, וכתוב הוא. לכן דרשינן שהם מיוחדים ברשעות. אבל בשאר מקומות, דכתיב גם פן אצלם הוא, לא נזכר בהם שום רעה בכתוב בפרוש, לכן לא משמע לשון הוא שום דבר. וכן באותם דכתיב הוא לטובה, נזכר אצלם טובה, וכתוב אצלם הוא, בזה דרשינן לטובה, שהוא מורה על הטובה שהיו מיוחדים בו ומפרש בהם.

מלכות אחשורוש היא שינוי מדרך העולם, ולכן הביאה לשינויים נוספים

המלך מהדו ועד פוש (אסתר א, א). לפי הפשט, היה לו לומר אשר מלך מהדו ועד פוש ולא לשון הוה, דמשמע שמולך עתה, לכך פרושו בגמרא (מגילה יא, א) המלך מעצמו. ובא הכתוב לומר, כי כאשר הוא מלך בן מלך אז אין כאן שינוי, וכאשר לא היה שינוי סדר לא היה בא גם פן שינוי אחר, לבא על ידו פרעניות כמו זה, שהוא שינוי סדר העולם, לכלות ולאבד אמה שלמה. אבל כאשר היה כאן שינוי, שהיה מולך מעצמו, וזהו שינוי בודאי, וכל השתנות מביא שינוי אחר גם כן, ולכך בימיו נתחדש מעשה המן, שהיה דבר שינוי לגמרי. ועוד מעשה ושתי שהרגה המלך, וכן תלית המן, הכל היה שינוי, ונמשך הכל ממה שהיה עצם מלכותו גם כן בדרך שינוי, שהיה מלך חדש שלא היה מזרע המלוכה, ודבר זה מורה על שינוי.

קול חי

עשו אבי אדום, נזכר לרעה בכמה מקומות, ונאמר בו הוא, ללמד שהיה מיוחד ברשעות. וכן בדתן ואבירים, ובמלך אחז ובאחשורוש, בכלם מוזכרת רשעתם בכתוב, ונאמר בהם הוא. לכן דרשו חז"ל שאלו היו מיוחדים ברשעתם, אבל בשאר מקומות שנאמר הוא ולא הזכירם חז"ל, מפני שלא נזכרת רשעתם בכתוב, ולכן המילה הוא אינה מורה על רשעות. וכן אותם שהזכירם חז"ל שנאמר בהם הוא והיו צדיקים, מפני שנזכרת צדקתם בכתוב, לכן דרשו חז"ל את המילה הוא, שהיו מיוחדים לטובה.

המולך מהדו ועד כוש, לפי הפשט היה צריך לומר שמלך מהדו ועד כוש, בלשון עבר, ולא מולך בלשון הווה, שמשמעותו שהוא מולך עתה, לכן פירשו חז"ל שמלך מעצמו. בא הכתוב לומר, שאם היה מלך בן מלך, היה זה כמנהגו של עולם ללא שינוי, ואם לא היה שינוי באופן בו מלך, לא היה שינוי בהתנהלותו כמלך ולא היה שינוי בניהול המדינה, ולא הייתה באה פורענות כמו זו המתוארת במגילה, שהיא שינוי מסדרי עולם, להשמיד אומה שלמה. אבל כאשר היה כאן שינוי, שמלך מעצמו, וזה בודאי שינוי משמעותי, וכל שינוי מביא שינוי אחר בעקבותיו, לכן בימיו התחדש מעשה המן, שהוא שינוי מוחלט. ועוד הגיע מעשה ושתי שהרג אותה המלך, וכן תלית המן, כל אלה שינויים שהם תוצאה מכך שעצם מלכותו היה בשינוי, שמלך מעצמו ולא היה מזרע המלוכה, וזה דבר המלמד על שינוי.

20. במדבר פרק טז, י-יד: "וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים בני אליאב ויאמרו לא נעלה: המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר: אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וחרם העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה". ושם כה-כו: "ויקם משה וילך אל דתן ואבירים וילכו אחריו זקני ישראל: וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם".

21. מלכים ב' פרק טז, ב-ד: "בן עשרים שנה אחז במלכו ושש עשרה שנה מלך בירושלם ולא עשה הישר בעיני ה' אלהיו כדוד אביו: וילך בדרך מלכי ישראל וגם את בנו העביר באש כתעבות הגוים אשר הוריש ה' אתם מפני בני ישראל: ויזבח ויקטר בכמות ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן".

השם אחשורוש מורה על שינוי

ומזה הטעם עצמו גם פן דרשו שם אחשורוש, שהיה שם העצם שלו מורה שנוי, כמו שהתבאר. וכן מה שאמרו במדרש (אסתר רבה פרשה א, א): הוא אחשורוש, רבי יהודא ורבי נחמיה, חד אמר: הוא אחשורוש שהרג אשתו מפני אוהבו, והרג אוהבו מפני אשתו. וחד אמר: הוא אחשורוש שבטל מלאכת בית המקדש²², הוא אחשורוש שגזר לבנות בית המקדש. וכל זה מורה שכל ענין שלו בהשתנות משאר בני אדם. ובא ללמד על שנוכר במגלה הזאת, שהיה גזרה כמו זאת על ישראל. ודבר זה דבר זר מאוד, כי ישראל הם אמה הקדושה, שהיה דבר זה גזרה מן המלך עליהם, אף שלא יצאת לפעל. ולכך אמר²³, שאין מביאין ראיה מזה, שהיה הכל אצל המלך הזה בהשתנות.

אחשורוש מלך מעצמו, לכן מלכותו אינה כשאר מלכויות

ובגמרא (מגילה יא, א) שמעצמו מלך, אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי. אמרי לה לשבח, דלא הוי אנש דהוי חשב למלכותא כותה. ולמאן דאמר לגנאי, דיהיב ממונא יתרה. ולמאן דאמר לשבח, אין הכתוב בא לדבר במעלת הרשע, רק מפני שאמר שמלך על מאה ועשרים מדינה, מפרש הכתוב מפני שהיה חשוב מאד, שהרי היה מולך מעצמו, ולכך היה מולך מהדו ועד כוש. כי התבה של המלך דבוקה אל מהדו ועד כוש, שהוא מדבר מתקף וגדל מלכותו. ומאן דאמר לגנאי, התבה דבוקה אל הוא אחשורוש, שמדבר בגנותו. כלל הדבר, כאשר אחשורוש יצא ממנו דבר זה, לאבד את ישראל מן העולם, אף כי לא

קול חי

מסיבה זו דרשו חכמים ששמו של אחשורוש מלמד על שינוי, כמו שהתבאר למעלה בתחילת הפרק. וכן מה שאמרו במדרש: הוא אחשורוש, רבי יהודה ורבי נחמיה, אחד אמר: הוא אחשורוש שהרג את ושתי אשתו מפני המן אוהבו, והרג את המן אוהבו מפני אסתר אשתו. ואחר אמר, הוא אחשורוש שביטל את בנין בית המקדש, הוא אחשורוש שגזר לבנות את בית המקדש. באו החכמים ללמד על התנהלותו, שאינה כמנהג שאר בני האדם. ובאו ללמד על מה שהוזכר במגילה זו, שהייתה גזירה לכלות את ישראל, וזה דבר משונה מאד שתבוא גזירה כזו מהמלך, ואף שלא יצאה אל הפועל, שהרי ישראל הם אומה קדושה. לכן אמרו חכמים אלו, שאין זה מן התימה, שהרי אצל המלך הזה הכל בשינוי ממנהג העולם.

דרשו בגמרא, המולך, שמלך מעצמו, ונחלקו בדבר, יש דורשים זאת לשבח ויש לגנאי. הדורשים לשבח אומרים, שלא היה אדם ראוי למלכות כמותו. והדורשים לגנאי, שלא היה ראוי למלכות אלא שנתן ממון רב. אין כוונת הדורשים לשבח לומר שהכתוב בא לדבר במעלתו של אחשורוש הרשע, אלא משום שנאמר שמלך על מאה ועשרים מדינות, הבינו שכוונת הכתוב שהיה זה מפני שהיה חשוב מאד, שהרי מלך מעצמו, ולכן מלך מהודו ועד כוש. הם למדו זאת מכך שהמילה 'המולך' צמודה למילים 'מהודו ועד כוש', המתארות את גודל מלכותו. והדורשים לגנאי סוברים, שהמילה 'המולך' צמודה למילה 'אחשורוש', שמדברת בגנותו של המלך. כלל הדבר, כאשר יצאה מאחשורוש הגזירה לכלות את ישראל מן העולם, אף שלא התבצעה בפועל, עצם הגזירה

22. עזרא פרק ד, ו: "ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על ישיבי יהודה וירושלים.

23. נראה שצ"ל: אמרו, והכונה לרבי יהודא ורבי נחמיה.

נתקימה הגזרה, אי אפשר לומר רק כי היה המלך הזה אדם זר לגמרי, ומפני כך אין מביאין ראיה ממנו כלל. ולכך דרשו כל עניניו²⁴ שמורה על זרות. גם שלא היה קיום ויסוד למעשיו, וכל מעשיו שלא כסדר, שהרי הרג אשתו מפני אוהבו. ואין לומר כי יותר היה נמשך אחר אוהבו, הרי גם כן הרג אוהבו מפני אשתו, ואם כן מלך הפכפך היה, ולא היה יסוד קיים בכל עניניו ובכל מעשיו. ולפיכך היה גם כן ממנו הגזרה להרג ולכלות ישראל, דבר שאין לו קיום ויסוד. והכל נרמז במלת הוא אחשוורוש, שמורה כי היה יוצא מן הסדר של שאר מלכים, וגם משאר בני אדם.

חשיבות מלכות אחשוורוש, שמלך על מלכויות רבות וכולן מחוברות כמלכות אחת מהדו ועד כוש, שבע ועשרים ומאה מדינה (אסתר א, א). לא הוי צריך לומר רק מהדו ועד כוש, ולמה הצרך לכתב מאה ועשרים ושבע מדינה? אבל בא לומר, כי על כל המלכויות היה מולך בשוה, על הרחוקים כמו על הקרובים, ולכך כתב שבע ועשרים ומאה מדינה, שהם מלכויות פרטים, וכלל אותם בכלל אחד. ואלו כתב מהדו ועד כוש בלבד, אין זה חשיבות מלכותו, אף שהיה מלכותו על כל העולם²⁵, אין זה חשיבות מלכותו. אבל בזה שאמר שבע ועשרים ומאה מדינה, ורצה לומר שכל מדינה ומדינה היה בה מלכות מיוחד, עד שכל מדינה מלכות בפני עצמה, ועל אלו היה מולך. ועוד, אם כתיב שבע ועשרים ומאה מדינה בלבד, היה משמע שכל מדינה ומדינה הייתה מיוחד בפני עצמה ולא היה להם חבור ביחד, ואין זה חשיבות מלכותו

קול חי

מלמדת שהיה המלך אחשוורוש שונה ממנהג העולם לגמרי, ומפני כך אין מביאים ממנו ראיה כלל על הנהגת מלכותו. לכן דרשו שכל מעשיו מלמדים על התנהלות משונה. וגם שלא היה קיום למעשיו, שכולם שלא על פי מנהג העולם, שהרי הרג את אשתו מפני אוהבו. ואין לומר שאהבתו לאוהבו הייתה גדולה יותר מאהבתו לאשתו, שהרי הרג את אוהבו מפני אשתו. אם כן מלך הפכפך היה, ולא הייתה מחשבה מסודרת בכל עניניו ובכל מעשיו. לכן באה ממנו גם הגזירה לכלות את ישראל, דבר שלא יכול להתקיים, ואין לו כלל בסיס. כל זה נרמז במילים 'הוא אחשוורוש', המלמדות על היותו חריג בין המלכים ובין שאר בני האדם.

מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה. לכאורה מספיק לכתוב: מהודו ועד כוש, ואין צורך לכתוב: שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא שבא הכתוב ללמד שמלך על כל המדינות באופן שווה, על הרחוקות כמו על הקרובות, לכן נכתב שבע ועשרים ומאה מדינה, שכל מדינה היא מלכות פרטית, וכלל אותם יחד. אם היה כתוב רק מהודו ועד כוש, לא היה דבר זה מלמד את חשיבות מלכותו, כי אף שהייתה מלכותו על כל העולם, אין זה מראה את חשיבות המלכות. אבל כשנכתב: שבע ועשרים ומאה מדינה, הרי זה מלמד שבכל מדינה הייתה מלכות פרטית, והוא מלך על כל המלכים שבאותן מדינות, מלמד הדבר על חשיבות מלכותו. ועוד, אם היה כתוב שבע ועשרים ומאה מדינה, ולא היה כתוב מהודו ועד כוש, היה משמע שכל מדינה עומדת בפני עצמה ואין חיבור בין המדינות, אבל אלו מאה עשרים ושבע מדינות, היו כל אחת מלכות בפני עצמה והיה

24. ע"פ ד"ר, בדפוס ב"ב: עניניו.

25. מגילה יא, א: "מהדו ועד כוש. רב ושמואל, חד אמר: הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם, וחד אמר: הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי, כשם שמלך על הודו וכוש – כך מלך מסוף העולם ועד סופו".

כְּאֶשֶׁר הוּא מוֹלֵךְ עַל שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה, שְׁמַחֲלֶקֶת כָּל מְדִינָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה וְאִין לְאַחַת חֲבוּרָא אֶל אַחֲרָתָא. אֲבָל אֵלּוּ מֵאָה עֶשְׂרִים וְשִׁבְעַת מְדִינוֹת, בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה הִיָּה בָּהּ חֲשִׁיבוֹת מְלָכוֹת, וְגַם הָיוּ מִתְחַבְּרִים בְּיַחַד, שֶׁהָיוּ כְּמוֹ מְלָכוֹת אַחַת. וְדָבָר זֶה חֲשִׁיבוֹת גְּדוֹל לְהִיּוֹת מוֹלֵךְ עַל מֵאָה עֶשְׂרִים וְשִׁבְעַת מְדִינוֹת, שֶׁכָּל אַחַת הִיָּה לָּהּ שֵׁם מְלָכוֹת בְּפָנֶי עֲצֻמָּה, וְעַם כָּל זֶה יֵשׁ לָהֶם חֲבוּרָא בְּיַחַד וּמְלָךְ עֲלֵיהֶם.

שלושה הסברים מדוע במניין מדינות המלכות נזכר תחילה המספר שבע ולא מאה שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה. הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשִׁבְעַת מְדִינָה, לְהַזְכִּיר מְנִין הָרַב קָדָם, וְכֵן כָּתַב אֲצֵל שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה (בראשית כג, א) מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשִׁבְעַת שָׁנִים! וּפְרוּשׁ זֶה, כִּי מִסְפָּר הַשָּׁנִים אֵינָם מְחֻלָּקִים וְהַכֹּל לְמִסְפָּר אֶחָד עוֹלָה, וְלִכְךָ מְצָרָף הַמִּסְפָּר תְּחִלָּה לְמֵאָה מֵה שְׁאֵפְשָׁר, אֲבָל הַמְדִינוֹת הֵם מְחֻלָּקִים בְּעֲצֻמָּם, אִין צָרִיךְ לְחַבֵּר אוֹתָם לְמִסְפָּר גְּדוֹל, וְלִכְךָ אָמַר שִׁבְעַת קָדָם. וְעוֹד, כִּי אִף אִם אֵינּוּ מְלָךְ רַק עַל שִׁבְעַת מְדִינוֹת, גַּם כֵּן הוּא מְלָךְ, וְלִכְךָ מְזַכֵּר תְּחִלָּה שִׁבְעַת מְדִינוֹת אַחֲרַי כֵּן מִסְפָּר יוֹתֵר גְּדוֹל. אֲבָל חַיֵּי הָאָדָם אִין מִסְפָּר חַיֵּי²⁶ הָאָדָם הוּא שִׁבְעַת שָׁנָה, וְלִכְךָ הִצְרִיךְ לִדְבַר מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים וְגו'.

וְעוֹד, כִּי כָּאֵן בָּא לִדְבַר שְׁכַבְשׁ הַמְדִינוֹת, וְלִעֲנִין כְּבוֹשׁ הַמְדִינוֹת מִתְחִיל בְּמַעַט וְאַחֲרַי כֵּן הִיָּה מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ. אֲבָל חַיֵּי שְׂרָה הוּא הַפֶּךְ, שֶׁהָיוֹתֵר רַב קָדָם, וְאַחֲרַי כֵּן מוֹסִיף עוֹד, וְאִין הַתּוֹסֶפֶת כְּמוֹ הָעֶקֶר.

בעולם התחתון יש משלושה עולמות: העליון שהוא אחד, האמצעי שיש בו פיצול והתחתון שיש בו ריבוי ובמדרש (אסתר רבה פרשה א, ז): שִׁבְעַת עֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה, רַבִּי יוֹדָא וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, רַבִּי יוֹדָא אָמַר:

קול חי

קשר בין המדינות, עד שנחשבו כמו מלכות אחת. חשיבותה של מלכות אחשוורוש, שמלך על שבע עשרים ומאה מדינות, שכל אחת מלכות חשובה בפני עצמה ועם זאת הן מחוברות יחד, ומלך על כולן.

שבע ועשרים ומאה מדינה, לכאורה היה צריך להתחיל במספר הגדול ולכתוב: מאה עשרים ושבע, כמו שנאמר בחיי שרה: מאה עשרים ושבע? הטעם שאצל שרה התחיל במאות, כי שנות החיים אינם מחולקים, וכולם יחד הם מניין אחד, לכן נכתב המספר המרובה בתחילה, והשאר נוספים על המספר המרובה. לעומת זאת המדינות מחולקות, כל מדינה חשובה בפני עצמה, לכן אין צורך להתחיל במספר המאות, משום כך מתחיל בשבע.

ועוד, אם היה מלך רק על שבע מדינות הוא נחשב למלך, לכן התחיל בשבע. אבל חיי האדם אינם שבע שנים, לכן התחיל במאה.

ועוד, כאן בא לומר שאחשוורוש כבש את המדינות, ובתחילה כבש מעט מדינות ואחר כך כבש עוד ועוד מדינות. אבל חיי שרה זה להפך, בתחילה חיה מאה שנה ולזה נוספו עוד שנים, כי התוספת שולית לעיקר.

שבע עשרים ומאה מדינה, ביארו במדרש, רבי יהודא ורבי נחמיה, רבי יהודא אומר: כבש שבע

26. ע"פ דפוס ב"ב, בד"ר: חיו.